

בארה של תורה

פשט עיון ודרש בפרשת השבוע ופניני השקפה לקח ומוסר

יו"ל ע"י מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' - 08-9744220

דוא"ל:

rg5740@gmail.com

גליון 209 ניסן תשע"ז

העלון מוקדש לע"נ מכלוף בן שמעון כהן ז"ל ע"י בנו ר' מאיר הכהן הי"ד

פרשת ויקרא

טכסים הבן איש חי ללכידת אריות

"ויקרא אל משה" (א, א)

אימתי הכבוד מצליח להשיג את האדם למרות שתמיד ברח ממנו ?

האות א' שבתבת "ויקרא" היא זעירה, וכתב על כך הרא"ש בפירושו על התורה "ויקרא- אלף קטנה, לפי שהיה משה מקטין עצמו בכל. אמר משה, ריבונו של עולם, איך תכתבני בתחילת תורת כהנים, "ויקרא אל משה". אמר לו הקב"ה, מה אעשה לך? אם אכתוב "ויקר" לשון מגונה הוא, שכך כתבתי אל בלעם "ויקר אלהים אל בלעם", והוא לשון מקרה. אמר משה לפניו, בבקשה ממך תעשה דבר שיכירו וידעו הדורות שקשה עלי הקריאה הזאת. אמר לו, אעשה אלף קטנה, שהקטנת עצמך."

ובמדרש תנחומא (פר' ויקרא ג) אמרו "ויקרא אל משה, זהו שאמר הכתוב (משלי כט, כג) "גאוות אדם תשפילנו, ושפל רוח יתמוך כבודו"- כל מי שרודף אחר השררה השררה בורחת ממנו, וכל מי שבורח מהשררה השררה רודפת אחריו. משה ברח מן השררה, ששבעה ימים היה הקב"ה מפתהו בסנה לשלחו, והוא משיבו "שלח נא ביד תשלח". אמר לו הקב"ה חייך שסופך לילך. כיון שהלך ואמר "כה אמר ה' אלהי העברים שלח את עמי ויעבדוני" ואמר אותו רשע [פרעה] "מי ה'", התחיל משה ואמר אני כבר עשיתי שליחותי, והלך וישב לו. אמר לו הקב"ה, ישבת לך? בא דבר אל פרעה מלך מצרים. וכן על כל דיבור ודיבור, "לך אל פרעה", "השכם בבוקר והתייצב לפני פרעה", "ללמדך שהיה משה בורח מן השררה. לסוף הוציאם ממצרים, וקרע את היים, והוריד המן, והעלה הבאר, והגזי השליו, ועשה המשכן, ואמר, מכאן ואילך מה יש לי לעשות, והלך וישב. אמר לו הקב"ה, חייך, יש לי מלאכה גדולה מכל מה שעשית, ויש לך ללמד לישראל טומאה וטהרה להזהירן היאך יהיו מקריבין קרבן לפני, שנאמר "ויקרא אל משה" וגו'.

ונמצא, שבמשך כל שנות הנהגתו היה משה משתוקק להסיר מעליו את עול השררה, ובכל פעם לאחר שסיים שליחותו, היה הולך ויושב ונוהג שלא בשררה, עד שהיה הקב"ה מצווהו שוב ושוב על שליחויות נוספות. ולאחר שהוציא את ישראל ממצרים והביא להם תועלת בים ובמין ובבאר ובשליו, סבר שמעתה יוכל לישב בדד ללא שררת המנהיגות המוטלת כריחיים על צווארו, עד שהשיבו ה' כי אדרבה עתה מוטלת על כתפיו המלאכה הגדולה ביותר, ללמד לבני ישראל את תורת הקרבנות והטהרה.

ב. ובאחד משיעוריו הרחיב מאור עינינו מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל במדרשי חז"ל אודות ענותנותו של משה רבינו, ואגב כך הביא מעשה במרן החפץ חיים זצ"ל שנשאל על דברי חז"ל שכל הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחיו, וכל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו, שלכאורה אם שניהם, הבורח מן הכבוד והרודף אחר הכבוד, נותרים בלא כבוד, שזה רודף אחריו וזה בורח ממנו, אם כן מה ההבדל ביניהם?

והשיב החפץ חיים שההבדל הוא בשעת פטירת האדם, כשאנו יכול לברוח עוד מן הכבוד, שבאותה שעה הכבוד משיגו, וכולם מהללים ומשבחים ומכבדים אותו והוא אינו יכול לקום ולברוח.

ומעשה שבא יהודי לפני הרבי ר' בונים מפשיסחא זצ"ל ושאל, הנה תמיד בורח אני מן הכבוד ואף על פי כן אין הכבוד רודף אחרי, ואם כן היכן האמת שבדברי חכמינו? השיב לו ר' בונים, מתוך שאלתך משמע שבשעה שאתה בורח מן הכבוד הנך פונה לאחוריק כדי לראות אם הכבוד רודף אחריך, וממילא כשרואה הכבוד שאתה פונה אליו הוא סבור שבכוונתך לרדוף אחריו, ולכן מיד הינו מפנה אליך עורף ובורח מפניך...

חומש ויקרא שבו נתפרשו הלכות הקרבנות הינו הקשה שבחמישה חומשי תורה, עד שבמסכת ברכות (יח, ב) המשילוחו לאריה שהוא הגיבור והתקיף שבחיות, ואת לאור דברי הנביא (ש"ב, כג כ) ששיבח את בניהו בן יהוידע על כך ש"היכה את הארי בתוך הבור ביום השלג", ופירשו חז"ל (שם) שכוננת הנביא שבניהו הספיק ללמוד ביום אחד את כל ספר תורת כהנים על חומש ויקרא שהינו קשה וארוך, אף על פי שהיה זה בימות החורף הקצרים ונבתרגום לספר דברי הימים (א, יא כב) מבואר שהיה זה ביום עשרה בטבת.

וביארנו התוס', שדרשו כן מ"היכה את הארי", שהוא רמז לחומש ויקרא שקשה ותקיף כאריה, וכן ממה שנאמר "בתוך הבור", כנגד חומש ויקרא שהוא האמצעי שבספרים. ופירש המהרש"א (ח"א שם, עמ' א'), שבפסוק הנ"ל הקרי הוא "בור" אך הכתיב הוא "באר" (בניקוד חולם), וזהו רמז לתורה שהיא באר מים חיים. ו"בתוך" הבאר, דהיינו באמצע התורה, ניצב חומש ויקרא.

[ויש להוסיף, שרש"י בדברי הימים (שם) פירש את הפסוק כפשוטו, שבים השלג האריה מסוכן יותר מכל השנה, כי כשבא האדם כנגדו זורק הוא שלג ברגלו בין עיני האדם עד שלא יכול לראותו והורגו. ובניהו נשתבח בגבורתו, שאף ביום זה גבר על הארי. ויש לציין עוד, שכמו שמבואר ברש"י שהאריה גובר על האדם על ידי שמטשטש את ראייתו, כן מצאנו שהאדם יכול לגבור על האריה אם יצליח לכסות את עיניו, וכמו שכתב רבינו יוסף חיים זיע"א בבן יהוידע (שבת קי, א) בשם מדרש תלפיות, ש"האריה גבורתו תלויה בעיניו, ואם יכסו את עיניו יחלש כוחו".]

ב. והנה בסדרי המשנה נתייחד סדר קדשים להלכות הקרבנות. ומצינו במסכת שבת (לא, א) שדרשו על הפסוק (ישעיהו לג, ו) "והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת", ש"חכמת" זה סדר קדשים. ורבי צדוק הכהן מלובלין (פרי"צ פר' ויצא אות ז') הוכיח מהגמ' בבבא מציעא (קט, ב) שסדר קדשים הוא העמוק ביותר מבין סדרי המשנה. והגרי"א (קול אליהו שבת, שם) כתב שמה ששואלים לאדם בשעת דינו "פלפלת בחכמה", היינו האם עסק בסדר קדשים שבו צפונה חכמה רבה.

ולפי כל זה נמצא שסדר קדשים הוא המחכים ביותר את האדם. ויש להקשות, שבמסכת בבא בתרא (קעה, ב) דרשו "אמר רבי ישמעאל, הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות".

ומרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל (חשוקי חמד בהקדמה למס' ב"ק) תירץ, שהרוצה לחדד את שכלו, יעסוק בדיני ממונות, אולם הרוצה לדעת את חכמת העולם ואת כל גנוחותיו העמוקים יעסוק בסדר קדשים, שאם יזכה לדעת את סוד הקרבנות וסוד הנסכים וסדרי בית המקדש ובגדי כהונה וסדר העבודה, יתגלו לפניו דברים שהם כבשונו של עולם.

וראויים הדברים למי שאמרן, שכן מסופר על מרן הגרי"ש שכאשר רצה לחזק ולעודד את לימוד סדר קדשים העיד על עצמו שאם היה בית המקדש נבנה היום יש ביכולתו להשיב על כל שאלה בעניני בית המקדש וקרבנותיו ובגדי הכהנים וסדרי העבודה.

וכן מסופר על הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל (רבינו האור לציון) עמ' 514) שאמר לתלמידו "אם יבנה בית המקדש היום, מוכן אני להורות כיצד לנהוג בכל דבר וענין, היכן מקום כל כלי המקדש, וכן סדר טהרת פרה אדומה ועבודת הקרבנות!".

ידוע עד כמה היה החפץ חיים זצ"ל מעורר על חשיבות העסק בסדר קדשים, ובפרט לכהנים אשר יצטרכו לשמש בקודש מיד כשיבנה בית המקדש.

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאזה בת תאגיה ע"ה
אהרן בן יהיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
צביה בת סרה ע"ה

חיה רבקה בת מרדכי וייס ע"ה
מרגלית בת שמחה עמר ע"ה
ניסים בן סולטנה אבוטבול ז"ל

שמואל בן חסיבה גריבי ז"ל
אהרון בן בת שבע אשקרי ז"ל
רותי בת שמעה ע"ה ע"י אחיה ר' רחמים

אלו הלכות חובה לבן ישיבה ללמוד לפני שמגיע לביתו לחופשת "בין הזמנים" ?

"ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" (א, א)

בשבת זו שבה עומדים אנו בעיצומם של ימי "בין הזמנים" נאו "זמן הביניים" כמאמר המשגיחים], ראוי לכל בן תורה לשים לנגד עיניו את דבריו הנוקבים של מרן ראש הישיבה הגאון רבי אלעזר מנחם מן שך זצ"ל (מחשבת מוסר ח"ב עמ' תנד") על חשיבותם של ימים אלו.

שהנה פירש רש"י, שכשהיה הקב"ה מלמד תורה למשה היה מפסיק בין ענין לענין כדי לתת למשה רווח להתבונן בין פרשה לפרשה. וסיים רש"י, שקל וחומר שכן היא דרך הלימוד הראויה להדיוט הלומד מפי רבו. וביאר הגרא"מ שך, שהפסקות אלו אינם מנתקות את הקשר שבין סדרי הלימוד ואינם גורמות לכך שכל לימוד הוא בגדר התחלה חדשה, אלא אדרבה תכלית ההפסקה היא לקשר את העבר עם העתיד בכדי שיוכל להבין את כל מה שלומד, ולכן כל חוליות הלימוד הם שרשרת אחת רצופה ומתמשכת.

והן הדברים לגבי ימי "בין הזמנים", שתכליתם לתת לבני התורה רווח בין זמן לזמן כדי לאגור כוחות לקראת הזמן החדש, אמנם אגירת כוחות זו אינן פירושה התבטלות מוחלטת מלימוד, כי גם על ימים אלו אמרו (ירושלמי ברכות ט, ה) "אם תעזובני יום, יומיים אעזבך", ואם תעזובני חודש!!! אחריהן מי ישרנה... ואף שבדאי ראוי ונכון לנוח ולהחליף כוחות, וכל שכן שחובה לעזור בבית ולישא בשוויין בנטל הנקינות, מכל מקום על כולנה חובה קדושה היא לנו שלא יהיו ימים אלו בגדר 'פגרה' של שעמום ובטלה החוצצת בין זמן לזמן, ומרוקנת ומקררת את כל מה שהשגנו בזמן חורף, אלא אדרבה תשמש תקופת "בין הזמנים" כחוליה מקשרת בין זמן לזמן, ותעניק תוקף של רציפות להתעלות בלימוד התורה ובעמלה.

[והאדמו"ר רבי יעקב יוסף מאוסטראה זצ"ל היה דורש על כך בדרך צחות- "אלה תולדות נח", כלומר, התוצאה והתולדה של מנוחה ובטלה מלימוד התורה היא- "נח", שסופו לנוח ולהתבטל הימנה עוד ועוד...].

וידועים דברי הגאון רבי יעקב ישראל קניבסקי בעל 'קהילות יעקב' זצ"ל (פניני רבינו הקד"י עמ' ט'), שהכיר כמה וכמה שנהיו גדולי הדור דוקא בזכות זהירותם להקפיד על הלימוד גם בימי "בין הזמנים".

ב. מלבד זאת יש ענין נוסף שמחוייבים להזהר בו בפרט בימי "בין הזמנים", והוא מצות כיבוד אב ואם. וכפי שהביא מרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א (בהקדמה לילקו"י הל' כא"א) בשם מופת הדור החזון איש זצ"ל (הו"ד בספר 'אנא עבדא'), שהיה נוהג לומר לתלמידיו, שחובה לכל בן ישיבה ללמוד הלכות כיבוד הורים בשו"ע יורה דעה (סי' ר"מ) לפני שמגיע לביתו לחופשת "בין הזמנים", ואין זה שונה מציווי חז"ל ששלושים יום קודם החג שואלין ודורשין בהלכות החג. והוסיף, שכן ישיבה שלא הספיק ללמוד הלכות אלו לפני צאתו ל"בין הזמנים", חובה כפולה היא לו לשננם בימי "בין הזמנים" מדין תקנת משה רבינו ללמוד הלכות חג בחג.

אל תגזול את חיי הקרבן לחינם !

"אדם כי יקריב מכם קרבן לה'" (א, ב)

פירש"י "מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל". וקשה, שכן דבר פשוט הוא שלא יביאו קרבנות מן הגזל, כי מצוה הבאה בעבירה היא, ואף ללא הלימוד מאדם הראשון היינו יודעים זאת. ופירוש יקר מצאתי בזה בספר 'קול יהודה' להגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל ראש ישיבת 'פורת יוסף' בשם מרן ראש הישיבה הגאון רבי עזרא עטיה זצ"ל, שהנה יש לשאול שהרי לפי שורת הדין הנפש החוטאת היא תמות, ובמה חטאה הבהמה שתלך כפרה בשביל האדם, ודבר זה הוא עצמו כמו גזל ? אלא שעיקר כפרת הקרבן היא על ידי שהאדם חזר בתשובה ונכנע, וכניעתו לא תהא שלימה אלא אם יראה בעיניו מה שעושים לבהמה ויבין שהכל היה צריך לעבור עליו ולהתקיים בו, ואם כן תכלית הקרבנות היא כדי שהאדם

יתעלה וישוב אל ה', ואף היא מתעלה ונתקנת בזה, ולכן כמו שמותר לנו לשחוט בהמה כדי לאכלה ולחזק את הגוף, וכן משום שיש לה תיקון בכך, ואין בזה משום גזל, קל וחומר שמותר להקריבה לשם תיקון נפש האדם. וזהו שנצטוונו שלא להקריב מן הגזל, שאין הכוונה למי שגזל בהמה מחברו, אלא שלא יגזול האדם את חיי הבהמה עצמה לחינם, כי כל ההיתר להקריבה הוא כדי שיעשה תשובה שלימה, ואם לא ישוב כראוי עדיין לא נתכפר ואף הבהמה לא נתקנה, והרי הוא כמי שגזלה. ולכן אמרו "מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל", שכן ידוע שאדם הראשון צם כל חייו והיה פרוש וחזר בתשובה שלימה ולא סמך על הקרבן בלבד, ונמצא שלא "גזל" את הבהמה אלא אדרבה תיקן אותה, ואף המביא קרבן לא "יגזול" את הבהמה ולא יסתפק בעצם הקרבת הקרבן, אלא ישוב ויכנע בכל לבו, ויביא אף את הבהמה לידי תיקון.

ב. ועל פי זה הוסיף הגר"ע עטיה לפרש באופן נפלא את הפסוק (תהלים לו') "אדם ובהמה תושיע ה'". כי בירושלמי (מכות ב, ו) אמרו "שאלו לחכמה, חוטא מהו עונשו? אמרה להם, חטאים תרדוף רעה. שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו? אמרה להם, הנפש החוטאת היא תמות. שאלו לקב"ה, חוטא מהו עונשו? אמר להם, יעשה תשובה ויתכפר לו". ונמצא שלפי החכמה אין לאדם תקנה כלל, ולפי הנבואה תקנתו היא רק על ידי המתת הבהמה, אך הקב"ה ברוב חסדו ריחם גם על האדם שיתכפר מחטאיו וגם על הבהמה שלא תמות לצורך תיקון האדם, ותיקן את כח התשובה שעל ידו יתקנה ויטהר האדם, וכנגד זה נאמר "אדם ובהמה תושיע ה'".

על מה לא ציונו ה' בפרשה כדי שלא נטרח לצאת ליערות ?

"מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" (א, ב)

במפרשים מצאנו כמה וכמה טעמים לכך שהקרבנות הם מן הבהמות ולא מן החיות. ובספר 'עדות ביוסף' (הו"ד בפרד"י כאן) חקר מהו הטעם העיקרי, ופשט את ספיקו בצורה מרתקת על פי הנאמר בתהילים (נא, יט- כא) "זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבוה, היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים, אז תחפוץ זבחי צדק עולה וכליל או יעלו על מזבחך פרים".

שהנה לכאורה מצינו ג' טעמים מדוע מקריבים קרבן מהבהמות ולא מהחיות. א. החיות מצויות ביערות, ולכן לא הורחנו ה' לצאת למקומות אלו, אלא ציונו להביא מהבהמה שהיא מצויה בכל מקום. ב. לחיה יש גאוה, וה' שונא גאים. ג. כידוע "אלהים יבקש את נרדף" (קהלת ג, טו), והבהמה היא מן הנרדפים אך החיה היא מן הרודפים.

ברם, לעתיד לבא נאמר "אריה כבקר יאכל תבן, ועגל וכפיר ומריא יחדיו ונער קטן נוהג בם" (ישעיה יא, ו-ז), ואם כן החיות לא יהיו רודפות, וכן יהיו מצויות לבני אדם, ומדוע לא יקריבו מהם או על גבי המזבח, ועל כרחך שזהו משום שעל כל פנים עדיין תהיה בהן גאוה וגסות הרוח.

וזהו שנאמר "זבחי אלהים רוח נשברה", שכן הקרבנות באים מהבהמות ולא מן החיות כיון שאין להם גאוה, ומוכח ש"לב נשבר ונדכה אלהים לא תבוה". ואם ישאל השואל מנין שזהו הטעם העיקרי, והרי יש ב' טעמים נוספים לפסול חיה לקרבן? לכך אמר הכתוב "הטיבה ברצונך את ציון" וגו', דהיינו שאז בזמן הגאולה לא יהיו שייכים ב' הטעמים הנ"ל ואף על פי כן "אז יעלו על מזבחך פרים" ולא חיות, ומוכח שהטעם לפסול חיות למזבח הוא משום לב נשבר ונדכה.

ב. ובמדרש תלפיות כתב בשם ספר הציוני (ערך 'גלגולים'), שהאדם אינו מתגלגל אלא בבהמה ולא בחיה, ולכן צייתה התורה להקריב הקרבנות מן הבהמה כדי לתקן את הנשמות המגולגלות. ובספר 'מדרשו של שם' להגאון רבי שאול מוקיץ שלי זצ"ל [שרבותינו הגרא"מ שך והגר"י קניבסקי זצ"ל הפליגו בשבחו בהסכמותיהם לספריו] ביאר שזהו שנאמר "אדם כי יקריב מכם קרבן לה", מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם", כלומר שהקרבן הוא "מכם", מנשמותיכם המגולגלות, ולכן תקריבו דוקא "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן" ולא מן החיה, כי אין נשמת האדם מתגלגלת בחיה.

שיחות מוסר והשקפה על הפרשה מאת הרב ראובן גולן בעמדות ובאתר קול הלשון, או בטל' 03-6171001

[הקש 1-1-2-48-1-1. או *8 ואמרו את שם המרצה והקש 1-1]. השיחה המרכזית משודרת בשידור חי בקול הלשון ביום ה' ב-16:40 [בסיום השיחה ינתן להורידה לאחר כמה דקות מהאתר]. לקבלת העלון שלח הודעה ל- rg5740@gmail.com

לע"נ לזכר יוסף בן דוד וציונה שלומי ז"ל ע"י בנו ר' יאיר שלומי הי"ו
גנייה בת חנה ומשה כהן ע"ה ע"י בתו מרת אביגיל שמעוני תח'

לע"נ ברכה בת אהרון סעיד ע"ה ♦ דדה בן דוד סעדי ז"ל ♦ משיח בן שושנה רוזה גיא ז"ל ♦ ראובן בן סאלם ונדרה ז"ל ע"י אדואן

ויקטוריה בת טובה בן זקן ע"ה
זוהרה בת סולטנה בוגנים ע"ה
בניטה בת כמונה חדד ע"ה

יחזקאל בן יוכבד אביגיל אבשקר ז"ל ע"י ענעני
שמשון בן סעדיה גרסי ז"ל
יחיא בן דוד דארף ז"ל

שמעון בן עישה בן ישי ז"ל
שאול בן מרים וצמח נריאן ז"ל
חיים בן חנה ושלום מחרבי ז"ל